

Budapesti Levéltári Mozaikok

2020/7. szám (régi sorozat 9. szám)

DOI: [10.56045/BLM.2020.7](https://doi.org/10.56045/BLM.2020.7)

ISSN: 2939-6921

URL: <http://leveltarimozaikok.bparchiv.hu/2021/12/10/leveltari-mozaikok-9/>

SIPOS ANDRÁS

**„Cipőtalpaláshoz a házbizalmi igazolása
nem szükséges”**

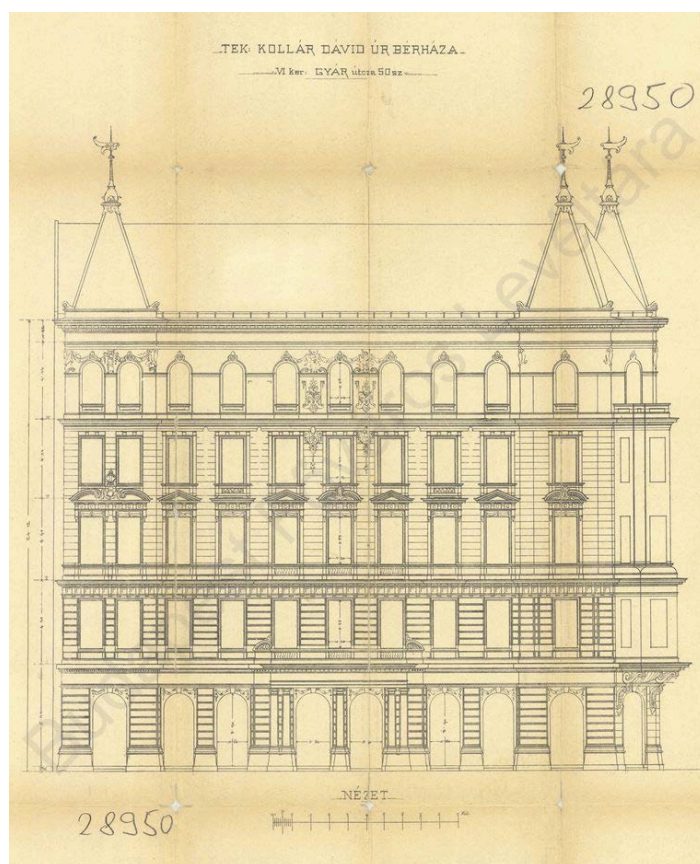
***Egy különleges forrás a Tanácsköztársaság
történetéhez***

A cikk egy különleges forrást, a VI. Gyár (ma Jókai) utca 26. alatti ház bizalmijainak Tanácsköztársaság idején íródott naplóját dolgozza fel. Foglalkozik a lakások és a lakók korabeli besorolásával, annak ellentmondásaival, a házbizalmik feladataival. Az épület mindennapjait idézi fel a korszakot gyerekként megélő Vas István költő későbbi visszaemlékezése is.

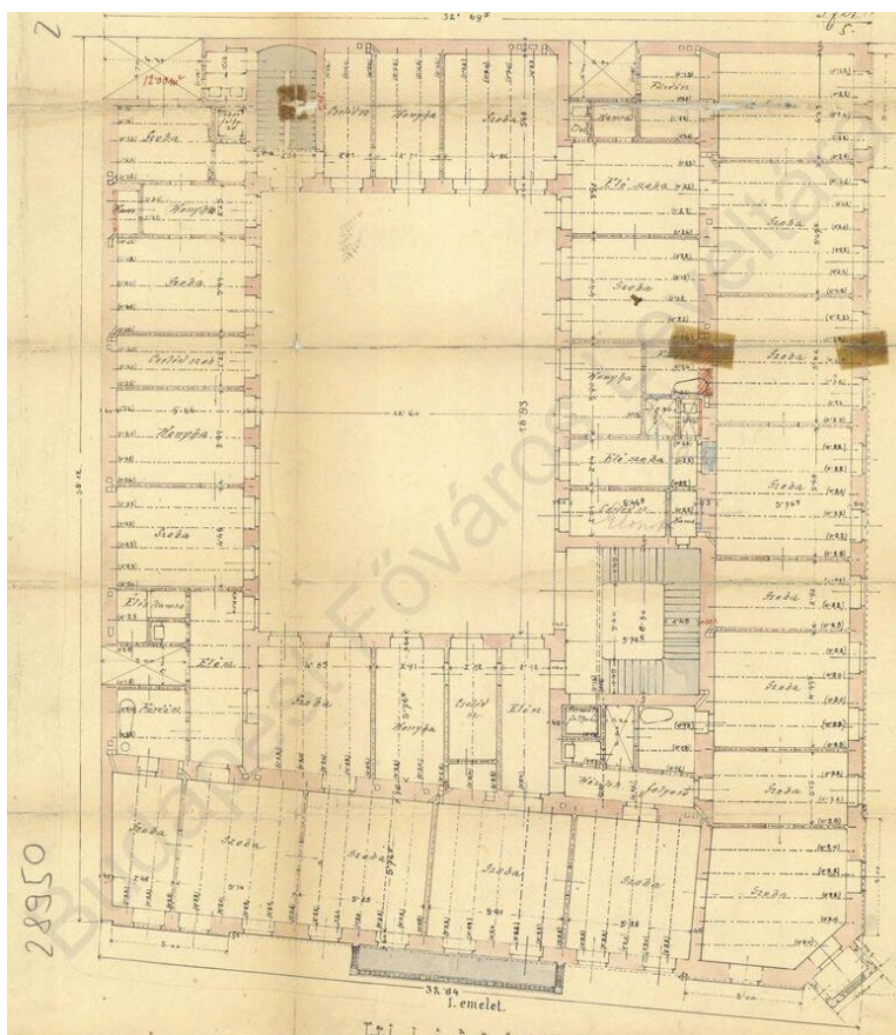
Kulcsszavak: 1919., házbizalmi, házbizalmi naplók, Vas István, összeírás, proletárdiktatúra, lakás, lakóközösség

Mi történt a fővárosi lakóházak falai között 1919-ben, milyen hatása volt a proletárdiktatúra intézkedéseinek a kialakult lakóközösségek belső viszonyaira? A 133 nap alatt keletkezett hivatalos iratok, amelyek ebbe a világba bepillantást engednének, csak esetlegesen és szórtan maradtak fenn. Nem őrződtek meg a korabeli lakcímbejelentés, lakónyilvántartások adatai sem, így nem ismerjük az egyes házak lakóinak összetételét és ennek változását a háború utolsó évében intézményesülő hatósági lakáselosztás körülményei között. Az államosítás és a lakásrekvirálás hatását is csak kivételes esetekben lehet egyes házak szintjén vizsgálni. Az úgynevezett ego-dokumentumok – naplók, személyes levelezések, visszaemlékezések – szerencsés esetekben rávilágítanak ilyen jelenségekre is, szerzőjük tapasztalatait, benyomásait, reakcióit közvetítve számunkra. Egyedi, magában álló forrásként maradt fenn a budapesti VI. kerület, Gyár (ma: Jókai) utca 26. számú ház bizalmijainak a Tanácsköztársaság napjaiban, pontosabban 1919. április 17–július 27. között vezetett hivatali naplója. Az ego-dokumentumoktól eltérően szikáran, mindennemű kommentár, személyes reflexió nélkül rögzíti a bizalmiakra rótt feladatokat és ezek végrehajtását. Egyúttal, ha csak egyetlen időpontra vonatkozó pillanatfelvételné is, közel teljes képet ad a ház társadalmának összetételéről 1919. május végén.

A mai Jókai utca – Weiner Leó utca sarkán álló négyemeletes bérház egy patinás fűszer- és gyarmatáru kereskedés, a Mellinger Dávid cég tulajdonában volt, melynek üzlete is itt működött. A lakások zöme 3–5 szobás, fürdőszobás, cselédszobás, tipikus polgári lakás volt. „Munkáslakás” kategóriába sorolható egyáltalán nem volt köztük. Emeletenként a hátsó lépcső mellett helyezkedett el egy-egy kétszobás, fürdőszoba és cselédszoba nélküli „kispolgári” lakás.

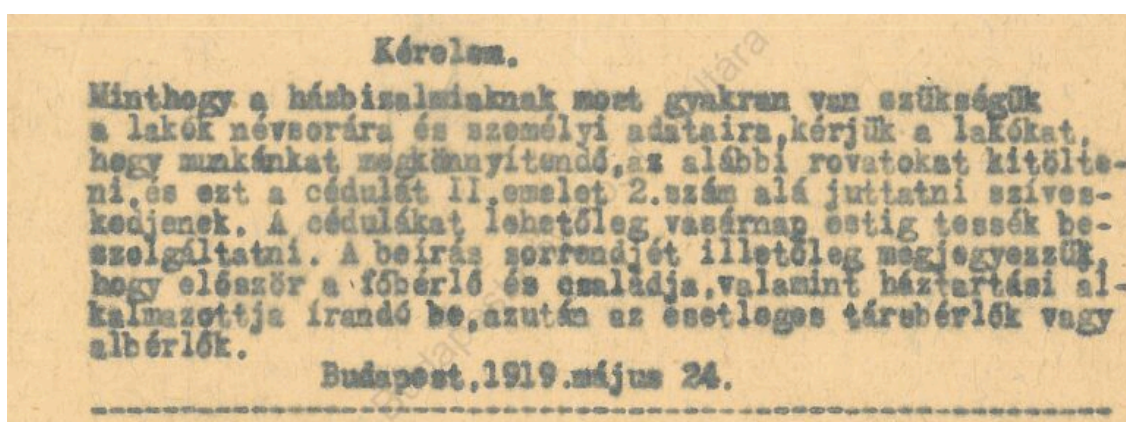

1. kép. A Gyár utca 26. sz. ház homlokzati terve, 1895.
(BFL XV.17.d.329 - 28950 9. f.)

2. kép. A Gyár utca 26. sz. ház I. emeleti alaprajza, 1895.
(BFL XV.17.d.329 - 28950 4. f.)

A lakásállomány már sejteti, hogy a napló alapján egyértelműen polgári miliőjú bérházban szemlélhetjük a házbizalmiak tevékenységét. A bizalmiak május 24-én „kérelemmel” fordultak a lakókhöz:

3. kép. BFL XVI.1.b. Házbizalmi napló.

A leadott összeíró lapokat (melyek két lakás kivételével maradtak fenn) egyéb adatokkal kiegészítve az alábbi képet kapjuk:

	Főbérló	Társbérló	Albérló
ipari munkás	1		5
kereskedelmi alkalmazott	3		
iparos	1	2	1
gyáros	1		
kereskedő	3		
ügyvéd	1	1	
tisztviselő	6	3	6
tanító(nő)	1		3
nyugdíjas		1	
egyéb, ismeretlen		1	6
Összesen	17	8	21

1. táblázat. A Gyár utca 26-ban lakó családfeők foglalkozás szerinti összetétele, 1919. május.

Szerencsére nem vagyunk csak a száraz adatokra utalva, ha „bele szeretnénk szagolni” a ház miliójébe. Itt lakott családjával Vas István költő, akkor kilencéves tanuló. 1914-ben, négyéves korában költöztek ide, így ez volt az első otthon, amelyhez igazi emlékek fűzték.¹ Regényes önéletírásában megidézi a bérház belső világát:

„A gang és az udvar élete egyhangú volt, gyerekek szemében mégis változatos, számomra lenyűgözően undorító. A társadalmat hamar megismertem, s mindjárt a visszájáról: a konyhák és mellékhelyiségek világát láttam meg, pongyolában és papucsban. A porlásokból felszálló por szaga sokszor már elvegyült a minden konyhaajtóból kiáradó ételszagokkal. Az ember azt hinné, hogy ebből szagzűrzavar támadt. De nem. Déli egy órára pontosan az a szag alakult ki az udvarban, mint előző napon egy órákor. A »jó polgári konyha« szaga. Ezt az egyöntetű szagréteget időnként az udvar mélyéből egzotikus illat-láva öntötte el, a pörkölődő kávé keserű illata, melyet a Mellinger Dávid és fiai fűszer- és gyarmatáru-nagykereskedés termelt ki. A cég rendkívül kövér »fiai« – vagy ezek már az unokák voltak? – a második emeleten laktak, hasonlóan kövér feleségeikkel, akiket állandóan hatalmas befőttösüvegek mögött lehetett látni, nyáron nyilván telerakván, télen kiürítvén azokat. Ők jelentették a ház arisztokráciáját.

A többi lakó is körülbelül egy vagyoni réteget képviselt, kivéve minden emelet 4. számú lakásának bérelőit, akik a hátsó lépcső mellett laktak, fürdőszobájuk nem volt, és a hátsó lépcsőházban elhelyezett árnyékszékekre jártak.”²

¹ Sumonyi Zoltán: Vas István. Budapest, 1982. 19–35. p.

² Vas István: Nehéz szerelem. I. Bp., 1983. 22–23.

A VI., Gyár-utca 36.sz. IV. emelet 5. sz. lakásban lakó egyének felsorolása:

Név	Foglalkozás	Szakszervezet	Milyen módon lakik a lakásban? x/
Vas Pál	bankmunkás	P.M.O. SZ.	főbérlo
Vas Pálné	háztartásbeli	—	családtag
Vas István	tanuló	—	"
Vas Évi	4 éves gyermek	—	"
Trichtl Mici	háztartásb. alk.	—	háztartásb. alk.
Augenstein József	80 éves rokkant	—	társbérlo
" Miksa	1200. term. nép bizt. napi alkalmazott	I.H.T.O. SZ.	családtag
Patyipa Ferenc	rabó	Babimunkások nagyszervezet	albérlő

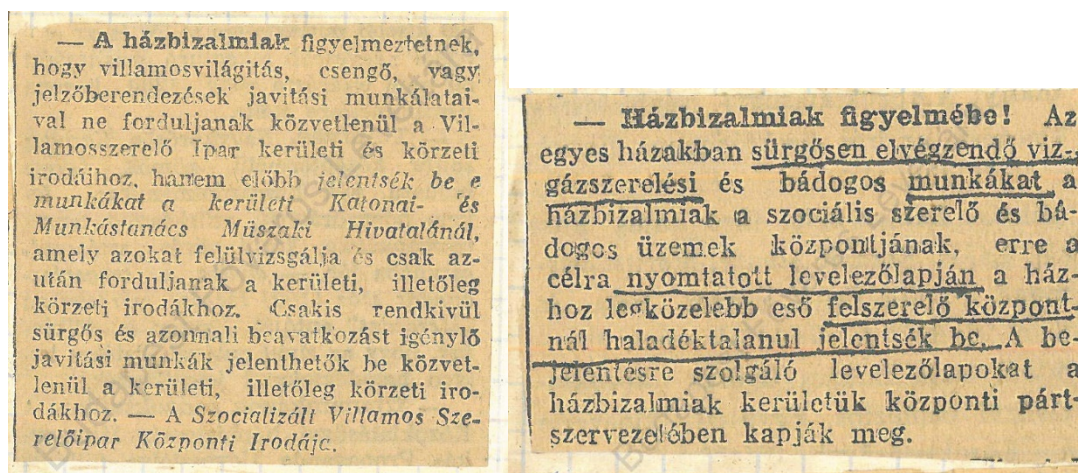
4. kép. Vas István családjának összeíró lapja. (BFL XVI.1.b. Házbizalmi napló)

Az édesapa, Vas Pál ekkor a Magyar Unió Bank főkönyvelője volt, a kommün után pedig hamarosan egy nagy múltú, előkelő textiles cég igazgatója lett. Fiától is tudjuk, hogy gondolkodását, mentalitását tekintve vérbeli kapitalista volt, értékrendjének csúcsán az üzleti siker és az ennek természetszerű jutalmaként felfogott társadalmi státusz állt – a Tanácsköztársaság idején azonban foglalkozását „bankmunkás”-ként jelölte meg, és tagja volt a „bankproletárok” szakszervezetének, a Pénzügyi Munkások Országos Szövetségének.

A naplót a ház 1919. április 17-én megválasztott két bizalmi férfinak: Méhesz József nyomdász és Ungár Mihály biztosító intézeti tisztviselő felváltva vezették. Minden valószínűség szerint újráválasztásról volt szó az április 7-én megválasztott kerületi és fővárosi tanácsok megalakulását követően. Feltehetően már ezt megelőzően is voltak a háznak bizalmijai, erről azonban nincs adat. A diktatúra alatt öt lakásonként kellett egy-egy házbizottsági tagot választani, közülük került ki a házbizalmi, nagyobb bérházakban ketten is. Feladatuk igen sokrétű volt. A napló arra szolgált számukra, hogy mindezt ők maguk nyomon tudják követni. Beragasztották, legtöbbször lapkivágat formájában, azokat a rendelkezéseket, melyek számukra feladatot adtak, vagy fontos információt tartalmaztak, valamint feljegyezték intézkedéseiket, az általuk kiadott igazolásokat, különböző szempontok szerint leadott listákat. Amint a fentebb idézett kérelem, a napló egész tartalma arra utal, hogy a lakókkal való viszonyukat alapvetően az együttműködés jellemezte, élesebb konfrontációról nem értesülünk, amennyiben volt ilyen, azt „házon belül” elsimították.

A bizalmiak feladata volt a házak teljes körű gondozása. A lakóházak köztulajdonba vételéről szóló rendelet március 27-én jelent meg. A bizalmiak voltak felelősek a házbérek beszedéséért a bérlőktől és befizetéséért az állami lakbérszámlára. Teljes körűen ellátták az államosított házak kezelési feladatait. A hirtelen történt köztulajdonba vétellel a diktatúra nem csak óriási anyagi terhet, hanem legalább akkora konfliktusforrást is magára vett a házak leromlott állapota, a javítás, karbantartás terhei miatt. Ezekre a munkákra a Szociális Termelés

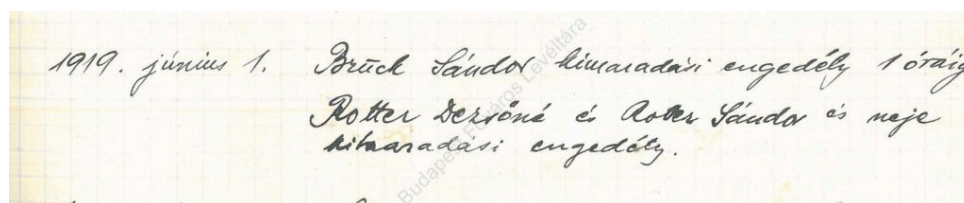
Népbiztossága Budapesten 15 felszerelő központot hozott létre, más ilyen munkákat nem vállalt. A javítás szükségességének, sürgősségének megállapítása és ennek bejelentése a házbizalmiak felelőssége volt. A ház körüli munkákat ellátó házfelügyelő is az ő beosztottjukká vált, alkalmazásukért, munkabeosztásukért is ők feleltek.

5. a-b. kép. BFL XVI.1.b. Házbizalmi napló.

A diktatúra a házbizalmiakra hárította mindazokat a feladatokat, amelyeket a közigazgatás meghosszabbított karjaként, a hatóságok „szeme- és füleként” korábban a házfelügyelők teljesítettek, és ezeket újabbakkal is tetézte. Április végétől az ő feladatukká vált az élelmiszerjegyek átvétele és a lakók közötti kiosztása, ügyelve arra, hogy mindenki csak a neki járó mennyiséget vehesse igénybe. Az élelmezési helyzet annyira súlyos volt, hogy a kormányzat kíváncsnak tartotta a fővárosban tartózkodók számának csökkentését. Ezért azok, akik nyáron vidékre kívántak utazni, igazolást kaphattak, amely ott hagyott lakásukat mentesítette a rekvirálás alól. A házbizalmiak feladata volt a kérelem aláírása és a mentesítési engedély őrzése a távollét alatt, valamint annak ellenőrzése, hogy a mentesített ténylegesen távozott-e és a budapesti élelmiszerjegyét leadta-e. A napló több ilyen mentesítés nyomát is őrzi, közöttük Vas Pálét július 23-iki dátummal.

A bizalmiak előírt feladata volt, hogy jelentsék mindazt, ami „a házban lakó egyes burzsoák viselkedését gyanús színben tünteti fel és az egyes lakásokban elrejtett készletekről”.³ Ilyen tárgyú bejegyzést azonban nem találunk naplónkban... Ha valaki záróra után az utcán tartózkodott, ennek indokoltságát is a házbizalmi igazolásával kellett alátámasztani:

6. kép. BFL XVI.1.b. Házbizalmi napló.

Amikor a Forradalmi Kormányzótanács május 30-án kimondta a 18–45 év közötti férfiak általános védkötelezettségét, és június 10-el elrendelte a sorozást, az ennek végrehajtására vonatkozó rendelkezés kimondta: „Annak ellenőrzése, hogy a kötelezettek közül mindenki

³ Pesti Hírlap, 1919. május 10.

megjelent-e sorozáson, elsősorban a házbizalmiak kötelessége.”⁴ A sorozás befejezése után a védköteles korú férfiakat jegyzékbe kellett foglalniuk katonai státuszuk megjelölésével. A Gyár utcai naplóban szereplő jegyzék megfelel a sorozás siralmas eredményéről kialakult általános képnek:⁵ a 21 főből, aki nem volt már katona, mindössze három volt alkalmas, a többiek alkalmatlannak, vagy különböző címeken mentesnek minősültek.

Katonai Ellenőrzés
jegyzék:

Bábel Béla	1883	felhívásig.
Sz. Ladday, Béla	1895	alkalmatlannak
Klein Lajos	1880	mái katona
Mezős József	1874	V. ö. tagja
Winkler János	1877	helyi szolg.
Várnai Arthur	1883	alkalmatlannak
Tauber Bódog	1893	hűfőtől
Schwarz, József	1895	hűfőtől
Selinsky János	1900	hűfőtől
Ungvári Öskér	1888	alkalmas
Ungvári János	1899	alkalmatlannak
Lévai Sándor	1887	rothkaut
Lévai László	1892	rothkaut
Lévai Pál	1895	alkalmatlannak
Lévai Gusztáv	1898	mái katona
Kellner József	1901	mái katona
Burger József	1896	V. ö. tagja
Burger József	1901	alkalmatlannak
Hoff József	1894	alkalmas, rabul.
Göncz Béla	1890	alkalmas
Sz. Ladday, László	1878	alkalmatlannak
Nagy János		mái katona
Kajdics János	1884	alkalmatlannak
Körz Sándor	1878	rothkaut
Löff János	1887	helyi szolg.
Pyk Béla		mái katona
Talser János	1886	alkalmatlannak
David Mór	1890	mái katona
David János	1897	mái katona
Vas Pál	1878	alkalmatlannak

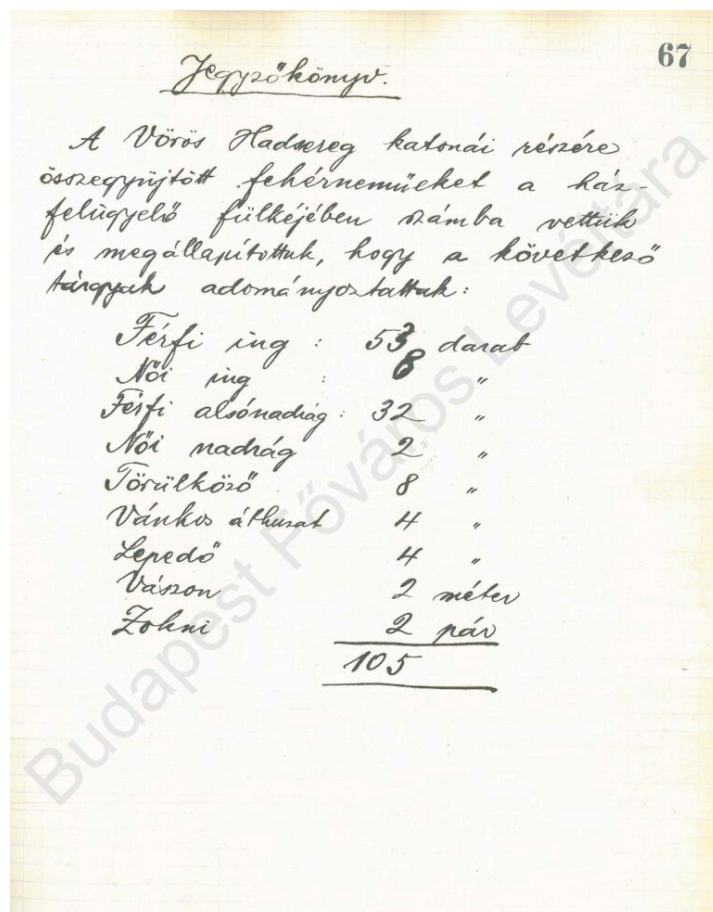
7. kép. BFL XVI.1.b. Házbizalmi napló.

Mivel a harcoló csapatok fehéreneműben is súlyos hiányt szenvedtek, gyűjtés indult, de ezt Böhm Vilmos hadsereg-főparancsnok erélyes hangú közleménye támasztotta alá: „Elvárom, hogy a gyűjtés a Vörös Hadsereg fehérenemű szükségletét fedezze, különben a Kormányzótanács a legkíméletlenebb fehérenemű rekviráláshoz fog fordulni. A fegyverben álló munkásproletárság nem szenvedhet semmiben szükségét.”⁶ A gyűjtés eredményét a naplóban pontosan számba vették:

⁴ A Budapesti Munkás- és Katonatanács Hivatalos Közlönye, 1919. június 13. 520.

⁵ Révész Tamás: Nem akartak katonát látni? A magyar állam és hadserege 1918–1919-ben. Budapest, 2019. 227–230. p.

⁶ Pesti Napló, 1919. május 10.

8. kép. BFL XVI.1.b. Házbizalmi napló.

A házbizalmiak azonban nem csupán végrehajtó és közvetítő szerepet játszottak, hanem valójában a hatalom alsó szintű szervének tekinthetők. Hatalmi szerepük megértéséhez röviden fel kell idéznünk a Tanácsköztársaság vezetőinek és aktív híveinek felfogását a rendszer lényegéről. A proletárdiktatúra állama szélsőségesen dichotóm társadalomszemléletre épült, a proletariátus és burzsoázia, dolgozók és kizsákmányolók egyértelmű megkülönböztetésére. A hivatalos felfogás szerint a diktatúra lényege az volt, hogy a hatalom gyakorlásában csak a proletariátushoz tartozók vehettek részt, és minden konkrét kérdést úgy kellett megoldani, hogy az a proletárok érdekét szolgálja. Egy komplex szerveződésű társadalomban ez a kétosztatú megközelítés gyakorlatilag minden konkrét élethelyzetben értelmezésre szorult, azaz minden döntési szituációban „le kellett játszani”, hol vonják meg a proletariátus határait, és mit tekintenek proletár érdeknek. A Vas Pál által kitöltött adatlap és az azon szereplő „bankmunkás” foglalkozási megjelölés egyfajta igénybejelentés: „ha így...”, akkor ő is proletár, bizonyítsa valaki az ellenkezőjét!

Arra nézve, hogy ki a proletár, általános útmutatást a Tanácsköztársaság ideiglenes, majd végleges alkotmánya nyújtott, a választójog meghatározásával, pozitív és negatív értelemben egyaránt. „A Tanácsköztársaság csak a dolgozó népnek adja meg a választói jogot.” Osztályalapon a következő kategóriák zárattak ki a választójogból: „a) akik nyereség szerzése céljából bér munkásokat alkalmaznak, b) akik munkánélküli jövedelemből élnek, c) kereskedők, d) lelkészek és szerzetesek”.⁷ Mivel a tanácsválasztások mielőbbi megtartását számos politikai

⁷ A Magyar Tanácsköztársaság jogalkotása. Szerk. Halász Pál, Kovács István, Peschka Vilmos. Bp., 1959. 84. p.

körülmény sürgette, idő sem volt névjegyzék összeállítására az alkotmányban definiált kellékek hosszas és ki sem dolgozott procedúrát igénylő igazolása alapján. Ezért a kérdést praktikusán oldották meg: az első tanácsválasztáson szavazásra a párt- vagy szakszervezeti tagsági könyv jogosított, akik pedig ilyenrel nem rendelkeztek, a házbizalmi által kiállított igazolást nyújthatták be.⁸ Abban tehát, hogy ki számít a hatalomban részt venni jogosított proletárnak, kétes esetekben döntő szerep jutott a házbizalmi állásfoglalásának.

A szűkösen rendelkezésre álló javak, egyáltalában a társadalmi előnyök és hátrányok elosztásának kérdéseiben szintén fontos, döntésekkel járó feladatokat ruháztak rájuk. Amikor április 1-jével elrendelték a diktatúra bevezetésekor lezárt, csak közvetlenül a fogyasztóknak árusító üzletek megnyitását a leltározást követően, a legfontosabb, közszükségletet képező iparcikkek: ruházat, bútor, edény és evőeszköz vásárlását a házbizalmi által kiállított vásárlási engedélyhez kötötték. „A házbizottsági tagok vásárlási engedélyt csak annak adjanak, akinek a venni kívánt cikkekre feltétlenül szüksége van s csak mulhatatlanul szükséges mennyiségre. Személyesen kell meggyőződniük arról, hogy a szükséglet igazán fennforog-e. [...] A vásárlási engedélyt az e célra szolgáló nyomtatvány űrlapokon kell kiállítani, amelyek a liszt-bizottságok útján a házbizottságoknak már kiosztottak.”⁹

Különösen kritikus volt a lábbeli ellátás helyzete, mivel a bőr hiánya miatt elsődlegesen csak a fegyveres erők, a bányák, hadifontosságú üzemek és a vasút igényeit tartották kielégíthetőnek. „Az ezen kívül eső kategóriák új cipőre csak akkor számíthatnak, ha nincs javításra alkalmas cipőjük.” A kisiparosokat és készleteiket hatósági javító üzemekbe vonták össze, de itt is „a fejelés, a mely egyenlő értékű az új cipővel, már csak a házbizalmi hozzájárulásával történhetik”.¹⁰ A házbizalmi naplóba beragasztott egyik közlemény külön leszögezni kényszerül: „Cipőtálpaláshoz a házbizalmi igazolása nem szükséges” – azaz gyakorlatilag minden egyébhez igen.

A bútor elosztásnak külön rendszere alakult ki, a zár alá vett készletekkel a Bútorelosztó Hivatal rendelkezett. Proletárok kedvezményes részletfizetéses juttatásra voltak jogosultak. Az igénylő lapokat, melyen tételesen fel kellett sorolni a kért és a meglévő bútorokat is, alá kellett íratni a házbizalmival, így elsősorban az ő felelőssége volt a tényleges szükséglet és az igényjogosultság igazolása.

Autóskérés: 1919. május 21.
 III. em. 4.: Kolacskeovszky Gitta
 1 fehér ruha
 2 fekete ruhák
 1 éjszakai
 1 kabát
 3 pár
 1 kalap
 1 hosszú

9. kép BFL XVI.1.b. Házbizalmi napló

⁸ Népszava, 1919. április 7. 5. p.; A tanácsválasztásokról lásd Hajdu Tibor: A magyarországi Tanácsköztársaság. Bp., 1969. 107–114. p.

⁹ Pesti Napló, 1919. április 2. 3.

¹⁰ Az Est, 1919. április 24. 4.

A bizalmiak és a lakók közötti együttműködés különösen jól lemérhető azon, ahogyan a lakók étel- és ellátás szempontjából történő kategóriákba sorolását kezelték. A Budapesti Forradalmi Központi Munkás- és Katonatanács Elnökségének május 19-én kibocsátott rendelete három különböző színnel jelölt étel- és ellátási jegy-kategória bevezetését írta elő július 1-jétől. A vörös nyomású A) típusú jegyre a fizikai munkát végző proletárok, a Vörös Hadsereg és a Vörös Őrség tagjai, az orvosok és kórházi ápolók, valamint a rokkantak és munkaképtelenek voltak jogosultak. A B) kategóriás jegyre a tisztviselők, pedagógusok, kereskedelmi alkalmazottak, a tágas értelmiség, a „szellemi proletariátus” és a nyugdíjasok, a C) kategóriába tartozott mindenki, aki a másik kettőbe, így a proletariátus fogalmába nem fért bele. A háztartások valamennyi tagjának kategóriáját a családfő foglalkozási státusza határozta meg.¹¹

Miközben a rendszer talán legélesebb belső konfliktusai a szűkös étel- és ellátási készletekkel való rendelkezés körül alakultak ki, az ellátásért felelős szerveknek gondot okozott, hogy sokan több csatornán (vállalati beszerző csoportok, fogyasztási szövetkezet, batyuzás) jutottak étel- és ellátáshoz, amit nem láttak át. Ezt kívánták felváltani egy tökéletesen ellenőrzött egycsatornás, körzetesített ellátással, amelynek keretében mindenki egy számára kijelölt közeli boltban váltja be az étel- és ellátási jegyét. A munkásság és a fegyveres testületek tagjai és hozzátartozói előnyben részesítéséről azonban nem kívántak lemondani, ezt pedig a különböző színű jegyek beváltási idejének számukra kedvező szabályozásával tervezték elérni. A lakosság természetesen úgy értelmezte a háromszínű étel- és ellátási jegyet, hogy az megkülönböztetést fog jelenteni az ellátás mértékében is, sőt, mivel a C) kategóriások részére nem állítottak ki a státuszukról külön igazolványt, az is elterjedt, hogy a burzsoának minősítettek teljesen ki fognak maradni a hivatalos étel- és ellátás-elosztásból. Ezek a féltelmek természetesen nem tekinthetők teljesen alaptalannak, akkor sem, ha a hatalom aktuális szándéka nem ez volt. Ha a háromféle színű igazolványok kiosztása megtörtént volna, a körülmények, illetve a szándékok változásával már csak újabb rendeletek kiadásának kérdése lett volna, hogy azok a fejadagok tekintetében is különbséget jelentsenek. A terv a diktatúra hatalmi szervein belül is olyan komoly vitákat váltott ki, hogy a háromszínű jegyrendszer bevezetésétől végül eltekintettek, de a lakók kategorizálása a Gyár utca 26-ban is megtörtént.

A bizalmi napló két különböző listát is megőrzött, melyek pontos dátuma nem ismert, de mindkettőnek május végén kellett készülnie néhány napos eltéréssel. Statisztikailag nem vethetők össze, mivel az első lista csak a főbérlo családfőket tartalmazza, a másik az albérlo és társbérlo háztartásfők jó részét is.

Érdekes, hogy ebben a tipikusan polgári összetételű házban egyetlen családfő sem volt, akit a C) kategóriába, azaz ellátási szempontból a burzsoáziához soroltak volna! A korábbi listán a Mellinger fivérek neve mellé először C betűt írtak ugyan, de ezt utóbb B-re, azaz a szellemi proletárok kategóriájára javították. (Ráadásul jogosultságuk igazolója maga Mellinger Dávid volt, holott a cég nagykereskedésként ekkor elvileg nem is működhetett volna, bizonyára a diktatúra hivatalos ellátási szervezetébe sikerült valamilyen módon beépülnie.) Egy másik kereskedő, Lénárd Mór hadirokkant tisztviselő rokonát családtagból „családfenntartó társbérlo” státuszba emeltette, és az ő révén a család egyenesen vörös színű jegyre szerzett jogosultságot. Hasonlóan járt el Burger Géza ügyvéd, ő a Vörös Őrség bünyügyi osztályán szolgáló György nevű rokonát tette társbérlové, és a bizalmiakkal igazoltatta, hogy ő a családfenntartó. Miután a teljes család besorolását a háztartásfő státusza határozta meg, mindegyik család azt a tagját

¹¹ A Budapesti Munkás- és Katonatanács Hivatalos Közlönye, 1919. május 30. 502–503. p.

igyekezett családfenntartóvá, háztartásfővé minősíteni, aki ilyen szempontból a legkedvezőbb helyzetben volt. Ennek szinte teljes körű érvényesítése a besorolásoknál csak úgy lehetett sikeres, ha a házbizalmiak messzemenően a lakók kezére jártak ebben.

83

A családfői igazolványok adatai:

Lakó Név	foglalkozás	születési év	ház- szám	Igazoló aláírás	Ház- szám
f. 2. Babel Béla	hárfelnyelős	1883		házbizalmiak	A
I. 3. Lovász József	segédhárfelnyelős	1874			A
I. 1. S. Weiss Gyula	nyomdász, nyomdász	1873	x	Dez. és Igazgató R. F.	B
I. 2. Ladduszi Rósa	házi fiatalember	1866		Ház. ház. fog. osztály	A
I. 3. S. David Miksa	tolmács	1864		Bpesti törzsk. elnöke	B
" Klein Lajos	vörös katonas	1880		22. sz. c. I. pótlás	A
I. 4. Kálmán József	könyvtáros	1873		Vörös Ö. m. igazgató	A
I. 5. Winkler Gyula	gyári vezető	1877	x	Winkler Gy. ö. gyári vezető	B
" Tauber Róza	gyári munkás	1893		"	A
" Schewach József	"	1895		"	A
I. 1. Kellinger Mór	kereskedő	1866	x	Kellinger David	B
I. 2. Ungár László	historikus író, kímélő	1857		Ungár László társ.	B
" Rosenauer Ede	foglalkozás nélkül	1889		Népjól. Központ	A
I. 3. Léonard László	rokkant v. ftg.	1893		Károlyi N. sz. igazgató	A
I. 4. Vácsi Ernő	felvétel	1881		Andrássy-károlyi	B
I. 5. Kellinger Lajos	kereskedő	1867	x	Kellinger David	B
" Bloch Ernő	nyomdász	1873		Könyvtár igazgató	A
I. 1. Burger György	vörös és	1896		V. Ö. bíróság, elnöke	A
I. 2. Brück Sándor	helyi képviselő	1868		Magyar Bank	B
I. 3. Engel Árpád	hivatalnok	1859		V. Ö. C. sz. igazgató	B
" Pfeiffer Árpád	közműves, páros	1862		Ház. bizalmiak	A
" Komornik Béla	átvitel	1891		Komornik Ödön	A
IV. 4. Kladovský Gyula	segédkönyvelő	1890		Pannónia és Hotel	B
" Knaus Mária	segédkönyvelő	1894		Könyv. társaság, kímélő	B
I. 5. S. Sándor László	tanító	1878		Tabilla-utcai f. kímélő, ftg.	B
" Spitzer Cecília	tanítónő	1878		Ház. bizalmiak	B
IV. 2. Hajdúszka Albert	kereskedő	1847	x	Kristály Mária	B
IV. 3. Kéz Sándor	hivatalnok	1878		Schwarz Rudolf és fia	B
" Löbl János János	bankhivatalnok	1887		Wiczner Bank Verein	B
IV. 4. Salzer József	kereskedő	1886		Bruck Miksa	B
" David János	vörös katonas	1897		Gépgyártás tanfolyam	A
IV. 5. Vár Bal	férfi	1878		Magy. Városi Bank	B
" Sugár Miksa	titkárság	1871		S. T. M. kímélő, kím.	B
IV. 5. Dr. Radlauer János	orv. ügyvéd	1863		Róna sz. igazgató	B
I. 5. Várnai Árpád	gyémántmester	1883		Árpád sz. igazgató	A
IV. 4. David Mór	vörös és	1890		Vörös Ödön és fia	A
I. 2. S. Ladduszi Béla	p. sz. igazgató	1895			
I. 3. Léonard Mór	kereskedő	1859			
I. 4. Vácsi Miksa	házi	1847			
IV. 1. S. Burger József	ügyvéd	1865			
IV. 3. Löbl Adolf		1846			
IV. 5. Augusztin József		1841			

10. kép BFL XVI.1.b. Házbizalmi napló

Az időben utolsó bejegyzés július 27-éről származik, és a lakók augusztus havi dohány igénylését rögzíti. Augusztus 1-jén a proletárdiktatúra rendszere összeomlott. Ki és miért őrizte meg évtizedeken át a házbizalmi naplót, akkor is, amikor ez kompromittálónak számított? Nem tudjuk. 1983-ban került Budapest Főváros Levéltárába az akkori Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Párttörténeti Intézetének Archívumából.

A naplóról és háttéréről bővebben itt olvashat: Sipos András: [Házbizalmiak naplója 1919-ből. A proletárdiktatúra alsó szintű hatalmi szervéről egy pesti bérház példáján](#). In: Századok, 153. (2019) 5. 851–868. p.

[Sipos András főlevéltáros](#), Budapest Főváros Levéltára I. iratórzó főosztályának vezetője. Az ELTE Bölcsészettudományi Kar történelem-levéltár szakán végzett, ugyanitt védte meg doktori disszertációját, melynek alapján készült [Várospolitikai és városigazgatás Budapesten 1890–1914. c. monográfiája](#).

További főbb várostörténeti munkái: [A jövő Budapestje 1930–1960. Városfejlesztési programok és rendezési tervek](#). Budapest, 2011.

["Kelet Párizsától" a "bűnös városig". Szöveggyűjtemény Budapest történetének tanulmányozásához. I. 1870 – 1930](#). Összeállította és szerkesztette: Sipos András és Donáth Péter. Bp., 1999. 481 p. [Budapest Főváros Levéltára --- Budapesti Tanítóképző Főiskola]

["A nagy válságtól" a rendszerváltásig". Szöveggyűjtemény Budapest történetének tanulmányozásához. II. 1930 – 1990](#). Összeállította és szerkesztette: Sipos András és Donáth Péter. Bp., 2000. 624 p. [Budapest Főváros Levéltára – ELTE Tanító és Óvóképző Főiskolai Kar]

[Budapest »Time Machine« as research tool. Sources on the society of Budapest \(1870s–1910s\)](#)

In: In: Adelheid Krah (Hg.): Quellen, Nachbarschaft, Gemeinschaft. Auf dem Weg zu einer gemeinsamen Kulturgeschichte Zentraleuropas. Böhlau Verlag, Wien – Köln – Weimar, 2019. 209–227. p.

Impresszum

Budapesti Levéltári Mozaikok

A kiadó neve: Budapest Főváros Levéltára

A kiadó székhelye: 1139 Budapest, Teve u. 3-5.

Felelős kiadó: Dr. Kenyeres István főigazgató

Főszerkesztő: Dr. Simon Katalin

Szerkesztőség: Fazekasné Dr. Toma Katalin, Dr. Fehér Csaba, Dr. Garami Erika, Dr. Ternovác Bálint, Dr. V. László Zsófia, Tóth Gergely (technika- és honlapfelelős)

A szerkesztőség elérhetősége: 1139 Budapest, Teve utca 3–5.; 1554 Budapest, Pf. 41.

e-mail: mozaikok@bparchiv.hu

ISSN: 2939-6921